

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

54-2

BRNO 2013

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 54

Vb ume 3

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editor, Typography

Alice Del Maschio

Software
Software

Adobe InDesign CS5

Fotografie na obálce
Cover Photography

Kovový závěsek ve tvaru zvířete (viz obr. 5 na str. 136)
Metallic animal figurine pendant (see Fig. 5 on page 136)

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2013

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

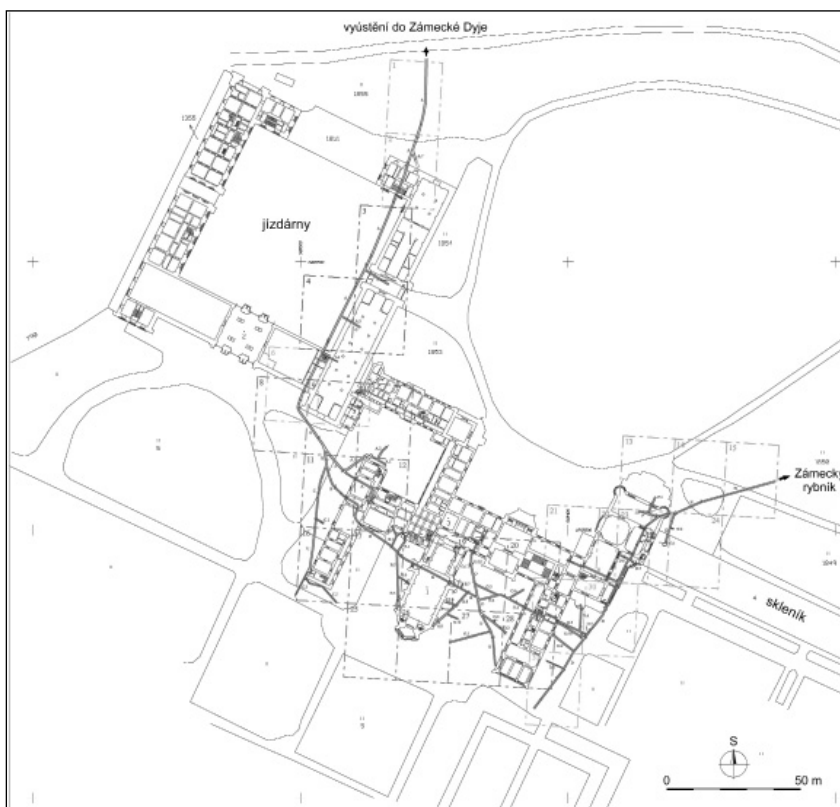
Copyright ©2013 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Obr. 69. Lednice. Celkový plán historické kanalizační sítě pod areálem zámku. Vyhotovila D. Vitulová.

Abb. 69. Lednice. Die Kanalisation unter der historischen Schlossanlage – ein Gesamtplan. Nach D. Vitulová.

Svoboda, M. 2004: Lednice lenním statkem moravských markrabat a českých králů. In: E. Kordiovský (ed.): *Městečko Lednice*. Brno: pro obec Lednice vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 175–192.

Vitula, P., Stránská, R. 2006: Archeologické výzkumy na objektech ve správě Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Brně v letech 2000–2006. In: P. Vitula (ed.): *Památková péče na Moravě (Monumentorum Moraviae Tutela) 12/2006*. Brno: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno, 7–37.

Resumé

Lednice (Kat. Lednice na Moravě, Bez. Břeclav), Zámek, Parz. Nr. 2 (A050/2012). Mittelater, Neuzeit. Dorf, Schloss. Rettungsgrabung.

LEDNICE (K. Ú. LEDNICE NA MORAVĚ, OKR. BŘECLAV)

Lednicko-valtický krajinný areál, zámek a jízdárny, parc. č. 23. Novověk. Kanalizace. Záchranný výzkum, stavebně historický průzkum.

Během průzkumu historických kanalizačních štol pod státním zámekem v Lednici bylo roku 2012 zmapováno a částečně i geodeticky zaměřeno více než 840 m zděných kanálových chodeb (obr. 69).

Současně s mapovacími pracemi probíhala fotografická dokumentace stavebních prvků a úprav, které souvisely s vývojem podzemního díla. V některých úsecích kanalizačních štol byly zjištěny epigrafické znaky a další údaje, které umožňují stanovit jejich přibližnou dobu vzniku nebo mapují období, ve kterých se konala jejich údržba. Během měření bylo rovněž přihlédnuto ke stratigrafickým vztahům mezi jednotlivými kanálovými větvemi, které umožnily v hrubých rysech nastínit velmi složitý stavební vývoj zámeckého komplexu, jenž se odehrával v několika etapách.

Obr. 70. Lednice. V hlavní kanálové štole pod zámeckým sídlem. Foto P. Kos.

Abb. 70. Lednice. In der Hauptkanal unter der Schlossanlage. Foto P. Kos.

Za nejstarší lze považovat kanálové větve zasahující pod stavební jádro obytné části barokního zámku, hospodářský a nový čestný dvůr a komplex jízdáren. Většina kanálových štol nese znaky druhotných reparačních zásahů, které se odehrávaly v různých dobách. Přístup do jednotlivých úseků systému zajišťovaly revizní šachtice obdélného průřezu, z nichž je dnes valná většina již nepřístupná; čištění problematictějších úseků usnadňovaly obsluhy zvýšené manipulační komory. Odvětrání podzemí bylo zajištěno soustavou drobných vertikálních šachet vedoucích k povrchu, z nichž některé mohly zároveň splňovat funkci dešťových svodů.

Vznik některých kanálových větví je možné dle nápisů s letopočty („1848“ a „1848/1848“) spojit s 1. polovinou 19. století a dát je tak v souvislost s výstavbou kostela a zbudováním hospodářsko-správního křídla.

Hlavní sběrná kanálová štola (obr. 70) dnes zcela organicky podchází kostelní loď postranními transepty a májí paralelně jihozápadní obvod kněžiště, což značí, že byla zbudována současně s přístavbou chrámové lodi přimykající se ke starší presbytáři, k čemuž mohlo dojít v souladu s historickými údaji nejspíše někdy ke konci 18. století. S touto stavební fází lze spojit také kanalizační štoly, které souvisí s přísným půdorysným rozvržením hospodářsko-správního křídla zámku a odvodněním loveckého dvora.

Za poněkud starší lze označit systém štol, které se přimykají k půdorysu východního křídla zámeckého obydlí. Jedná se o větve, jejichž průběh byl v minulosti protnut mladším sklepením. Tento systém lze stratifikovat pravděpodobně ještě před výstavbu nového kostela, a to nejspíše do závěru 18. století. Formáty cihel jsou ve všech dokumentovaných částech systému totožné (30 x 15 x 6 cm) a neumožňují přesnější chronologické určení než do období mladšího novověku; starší než barokní cihly nebyly nikde zjištěny.

Ze stratigrafických poměrů vybočovaly pouze dvě větve, které jsou evidentně relikty staršího systému, který kopíroval půdorys obytné části barokního zámku a lze ho s největší pravděpodobností spojit s výstavbou, ke které mělo dojít ve 30.–40. letech 17. století. Je zřejmé, že značná část původních barokních štol byla zničena výstavbou suterénu s umělou krápníkovou jeskyní a společenského křídla, pod kterým se dnes rozkládají rozlehlá sklepení. Sklepy pod těmito zámeckými částmi byly zřízeny až na počátku 19. století v souvislosti s přístavbou společenského křídla (srv. Samek 1999, 317; Plaček 1999).

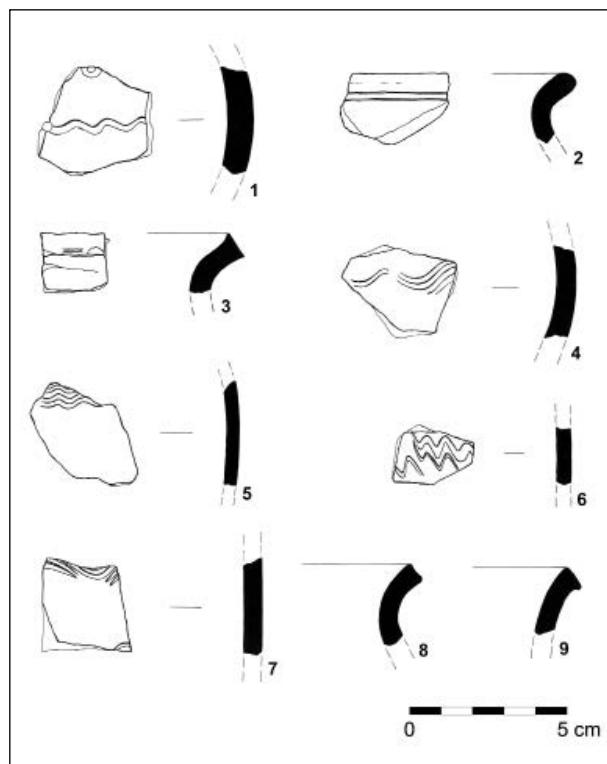
Ze systému mladších štol nejnižšího podsklepního patra vybočuje svým profilem z obvyklých parametrů pouze štola ležící pod společenským křídlem. Nemusí se jednat o dílo, které bylo založeno až v souvislosti se zbudováním společenského křídla, ale o pozůstatek vodní štoly odvádějící vodu od svého původního prameniště, které bylo regulováno po barokní nebo ještě před přestavbou

staršího šlechtického sídla (renesanční tvrze). Původní pramen ležel přibližně někde v prostoru vymezeném nejstaršími kanálovými větvemi, dnes z něj však vytékají podzemní vody cca 4,5 m pod povrchem, což je přibližná mocnost zeminy, která byla během stavebního vývoje zámku na lokalitě navrstvena.

Vlastní jádro středověké tvrze lze lokalizovat nejspíše do středního traktu stavebního jádra, pod nímž leží historické sklepní prostory. Ty svým půdorysným rozvržením nevybočují z rámce středověkých podzemních objektů řazených zcela běžně do období středověku (srv. Kos 2005, s další literaturou). Hloubka středověkých sklepů proto nedosahuje úrovně balastních vod, které jsou limitovány podzemním pramenem.

Za mladší lze jednoznačně označit soustavu hlubokých studňovitých šachet, podzemní cisternu a odvodňovací štoly, která ústí do přístavního mola ležícího na západním břehu Zámeckého rybníka, založeného roku 1717.

Výzkum historické kanalizační sítě pod zámek v Lednici přinesl poznatky o stavebním vývoji odvodňovacích štol, které se vyvíjely v souladu s výstavbou a jednotlivými přestavbami barokního a novogotického zámeckého sídla společně s jeho hospodářským zázemím. Současný stav kanálových štol je různý. Velká část systému je v dobrém stavu schopného provozu. V některých úsecích však byly zaznamenány poruchy stěn a kle-

Obr. 71. Litovel, sídliště. Výběr keramiky. Kresba M. Schindlerová.

Abb. 71. Litovel, Siedlung. Auswahl der Keramik. Zeichnung M. Schindlerová.

neb různé závažnosti. Některá poškození vznikla vlivem nedávného budování inženýrských sítí byla kvalitně zapravena, jiná však byla ponechána v neopraveném stavu, a proto dochází k postupnému chátrání díla a hrozí i jeho úsekové zborcení.

Petr Kos

Literatura

- Kos, P. 2005:** K moravským lochům. *Forum urbes mediaevi* II, 166–183.
- Plaček, M. 1999:** *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri.
- Samek, B. 1999:** *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl J-N*. Praha: Academia.

Resumé

Lednice (Kat. Lednice na Moravě, Bez. Břeclav). Neuzeit. Schloss, historische Kanalisation. Rettungsgrabung, Bauhistorische Untersuchung.

LITOVEL (OKR. OLMOUC)

Extravilán. Střední a mladší doba hradištní, vrcholný středověk, novověk. Sídliště? výrobní areál? Povrchový sběr.

Lokalizace: plocha mezi body: 1) X = 1109379, Y = 559121; 2) X = 1109728, Y = 559478; 3) X = 1109564, Y = 559597; 4) X = 1109387, Y = 559576 (S-JTSK).

Během jarních měsíců roku 2011 byla prováděna archeologická prospekce metodou povrchového sběru. Východně od katastru obce Nasobůrky těsně při jeho východních hranicích a dále v prostoru přibližně vymezeném železniční tratí a státní silnicí č. 635 (viz výše uvedené souřadnice) bylo navázáno na objev polykulturní lokality z roku 2010 (viz též oddíly Doba bronzová, Doba železná; Faltýnek 2011a). Z množství nalezené keramiky, a to spíše ve střední části lokality vymezené souřadnicemi náleželo cca 5 ks keramiky do období středohradištního (obr. 71:1, 71:2). Těžiště zdejšího slovanského osídlení nepochybně náleží do mladohradištního období. 55 ks keramiky lze s největší pravděpodobností datovat do 10. století (obr. 71:3–71:9), dalších cca 35 ks do raného středověku obecně (rovněž 10. století?). Další nálezy v počtu cca 65 ks časově spadají do průběhu 13. století a 60 ks keramiky do 14. století. Zde se jedná převážně o keramiku typickou pro olomoucký keramický okruh, tzv. „krupičkovou“. Zbylých 80 ks zlomků keramiky náleží do období novověku. K zajímavým nálezům patří téměř celý menší přeslen, nelze však blíže určit, zda jej lze časově datovat do vrcholného středověku nebo spíše do novověku. Z lokality pochází rovněž cca 1,0 kg železné rudy a cca 1,5 kg železářských strusek. Vzhledem k výskytu laténské keramiky na této polykulturní lokalitě není zatím možno blíže stanovit, do kterého období přesněji tyto možné výrobní aktivity spadají.

V jižní části souřadnicemi vymezeného prostranství, kde povrchový průzkum navazoval na výsledky výzkumu z roku 2010, bylo nalezeno 10 ks keramiky rámcově datovatelné do 13. století, 5 ks lze datovat do 14. století.

Za laskavou konzultaci děkuji Mgr. Pavlu Šlězarovi z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci.

„Staré město“, ulice Novosady, před č. p. 306, parc. č. 738/2. Středověk, novověk. Sídliště, město. Záchraný výzkum.

Lokalizace: bod X = 1107482,08, Y = 558343,89 (S-JTSK).

Během archeologického dohledu prováděného v souvislosti s výkopy pro optický kabel byl na úseku několika metrů zdokumentován archeologický profil. Ve stávajícím trávníku před č. p. 306 se pod 0,15 m mocnou recentní ornici s travním drnem nacházela tmavá až středně hnědá písčité jílovitá hlína s bází 0,35 m pod stávajícím povrchem, nasedající na intaktní geologické podloží. Tato uložení obsahovala fragmenty keramiky náležející od období pozdního středověku až do mladého novověku. Toto zjištění s největší pravděpodobností svědčí o někdejší intenzivně zemědělsky obdělávané půdě v tomto prostoru tvořící zázemí nedalekého osídlení dnešní Žerotínovy ulice, vzdálené od tohoto místa přibližně 200 m jižním směrem (Faltýnek, Šlězár 2014a, v tisku; Šlězár 2006).

„Staré město“, ulice Gemerská, parc. č. 278/2. Novověk. Sídliště, město. Záchraný výzkum.

Lokalizace: bod X = 1107707,78, Y = 558467,22 (S-JTSK).

Během archeologického dohledu prováděného v souvislosti s výkopy pro optický kabel byla v místě výše uvedeného bodu, na nároží ulic Gemerské a Žerotínovy, zjištěna archeologická situace. Pod recentní dorovnávkou terénu mocnou 0,3–0,7 m se nacházelo torzo kamenného základu budovy (tato část ulice Gemerské je vytvořena formou proluky ve starší zástavbě) a souvrství starších terénních dorovnávek tvořených přemístěným podložím. V těchto uloženích byly zjištěny ve větším množství fragmenty defektní litovelské hrnčiny z období mladého novověku. Intaktního geologického podloží v místě výzkumu nebylo dosaženo ani v hloubce 0,9 m pod stávajícím povrchem.

„Staré město“, ulice Vítězná, parc. č. 1577/13. Novověk. Sídliště, město, komunikace. Záchraný výzkum.

Lokalizace: bod X = 1107728,29, Y = 558485,74 (S-JTSK).